

LEO GRANBERG

Helsingin yliopisto, sosiaalitieteiden laitos ja Ruralia-instituutti

Maaseutututkimuksen muodonmuutos

Yhteiskuntatieteellisen maaseutututkimuksen professorin virkaanastujaisluento Helsingin yliopistossa 2. joulukuuta 2009

Maaseutua on tutkittu yhtä kauan kuin yhteiskuntaa yleensäkin. Maaseutututkimuksen lähtökohdan kiteytti Ferdinand Tönnies teoksessaan *Ge-meinschaft und Gesellschaft* (1887), jossa hän esitti maalaiskylämäisen yhteisön olevan yhteiskuntaelämän toinen perustyyppi urbaanin yhteiskunnallisuuden rinnalla. Maaseutututkimuksen synteesi tehtiin myöhemmin Yhdysvalloissa. Siellä maaseudun tila kiinnosti valtiovaltaa, kirkkoa ja yliopistoja, jotka tuottivat 1900-luvun alussa mittavan sarjan tutkimuksia maaseutuyhteisöistä. Taustalla oli poliittisia, uskonnollisia ja tieteellisiä tavoitteita. Niin meilläkin. *Sosiologian juuret* -kirjassa Risto Alapuro ja Matti Alestalo mainitsevat ensimmäisenä varteenotettavaa maaseutua koskevana konkreettisena sosiaalitutkimuksena Suomessa Yrjö Sakari Yrjö-Koskisen *kiertokyselyn maanomistuksesta ja maanviljelijäväestön taloudellisesta tilasta Suomessa*, joka tuotti vuosina 1885–93 peräti 12 julkaisun sarjan. Maanomistukset, maaseudun köyhyys ja henkinen tila teollistuvassa Suomessa kuuluivat keskeisiin tutkimuskohteisiin 1900-luvun alkaessa. Näiden kysymysten kanssa työskentelivät sekä valtion komitealaitos että akateemiset tutkijat, mm. Aksel Wärén, Hannes Gebhard ja hänen oppilaansa Edward Gylling (Alapuro & Alestalo 1973: 90–94).

Maaseutututkimuksen päävaiheet

Kansainvälisessä maaseutututkimuksessa voidaan tästä alkaen erottaa kolme päävaihetta (Granberg 2008; Buttel ym. 1990):

1. Maaseutuyhteisöjen sekä maaseudun ja kaupungin sosiaalisten ja taloudellisten erojen tutkimus, joka jatkui 1930-luvulle asti vilkkaana.
2. Toisen maailmansodan jälkeen tutkimusmenetelmät uudistuivat ja päähuomio kiinnittyi maatalouden ja maaseudun modernisaatioon, kuten innovaatioiden omaksumiseen maataloudessa. Tämä suuntaus ja sen perustana oleva rakenne-funktionalistinen teoria joutuivat voimistuvan kritiikin kohteeksi 1960-luvulta alkaen kahdelta suunnalta. Kriittinen tutkimus nosti esiin yhteiskuntarakenteiden aiheuttaman epäoikeudenmukaisuuden ja modernisaatioon liittyvän vallan ja riippuvuuden mekanismit. Samaan aikaan kulttuurin tutkimus puolestaan kävi keskusteluun kulttuurin merkityksestä tieteessä ja todellisuuden rakentumisessa.
3. Kulttuurinen käänne toteutui tullessa 1990-luvulle ja muutti myös maaseutututkimusta.

Euroopan ja Yhdysvaltain vuorovaikutus maaseutututkimuksessa on ollut vilkasta. Tästä vuorovaikutuksesta antaa hyvän esimerkin Pitirim Sorokinin (1889–1968) elämä. Sorokin oli maaseutusosiologian keskeisiä perustajia. Hän kokosi 1920-luvun lopulla maaseutututkimuksen tulokset yhdessä Carle C. Zimmermanin kanssa teoriaksi kaupungin ja maaseudun jatkumosta (1929). Sorokin oli venäläi-

sen isän ja komilaisen äidin lahjakas lapsi, josta tuli Venäjän vallankumouksen pyörteissä poliittinen aktiivisti. Hän joutui vankilaan kuuteen otteeseen ja bolshevikkien otettua vallan hänet tuomittiin kuolemaan. Tuomio kumottiin – Sorokinin omaelämäkerran (1960) mukaan – Leninin päätöksellä ja hänet kutsuttiin professoriksi Pietarin yliopistoon. Hän perusti yliopistoon sosiologian oppialan ja toimi sen ensimmäisenä professorina, kunnes hänet karkotettiin maasta. Sorokin työskenteli lähes vuoden Prahassa, mistä hänet kutsuttiin edelleen Yhdysvaltoihin luennoimaan Venäjän vallankumouksesta. Hän jäi Yhdysvaltoihin Minnesotan yliopiston professorina. Kuuden vuoden kuluttua Sorokin sai kutsun maineikkaan Harvardin yliopiston ensimmäiseksi sosiologian professoriksi.

Näihin aikoihin valmistui myös kolmiosainen, noin 2000 sivua käsittävä maaseutututkimuksen käsikirja *Systematic source book in Rural Sociology* yhdessä Carle C. Zimmermanın ja Charles Galpinin kanssa. Vaikka suuri osa kirjoittajista oli eurooppalaisia, käsikirja käsitteli kaikkien maanosien maaseutua. Siten amerikkalainen maaseutututkimus ammensi paljon tietoa Euroopasta. Tällä hetkellä tilanne on itse asiassa yksipuolisempi. Esimerkiksi alan uuden, keskeisen käsikirjan, *Handbook of Rural Studies* (2006), kirjoittajista lähes kaikki tulevat anglosaksisesta maailmasta.

Vuonna 1932 julkaistun Sorokinin ym. käsikirjan keskeinen lopputulema oli, että yhteiskunnassa on käynnissä rurbanisaatio, ruraalin ja urbaanin elämän vähittäinen sulautuminen ja niiden erojen katoaminen:

Meidän yleisen johtopäätöksemme on oltava, että kaikki pääeroavaisuudet maaseudun ja kaupunkiyhteiskuntien välillä ovat taipuvaisia vähenemään – koskee se sitten kommunikatiota, liikkuvuutta, ammatteja, väestöä tai asutustiheyttä – – höyryvoimaan perustuvan sivilisaation vaikutuksesta kaksi yhteiskuntaa tulivat radikaalisti erilaisiksi. Sähkön käyttö ja sellaiset äskettäiset keksinnöt kuin radio ja auto, ovat alkaneet aikaansaada lähentymistä, mikä jatkuu kaikella todennäköisyydellä. (Sorokin ym. 1932: 642, ks. myös 635, suomennos kirjoittajan.)

Tällaisten vaiheiden myötä maaseutusosiologia vaikiintui yhteiskuntatieteiden joukkoon.

Suomen maaseutututkimus

Suomessa runsaana alkanut konkreettinen maaseutututkimus pysähtyi pääosin kansalaissotaan. Poikkeuksena oli esimerkiksi Venäjällä tutkimusta tehnyt kansatieteilijä U. T. Sirelius, joka siirtyi tutkimaan suomalaista kyläasutusta, kun Venäjän raja sulkeutui. Historian tutkimuksessa Eino Jutikkala aloitti 1930-luvulla maineikkaan työnsä suomalaisen talonpoikaiselämän parissa. Toisen Maailmansodan jälkeen alkoi maaseudun rakennemuutos, jonka seuraukset näkyivät Suomessa 1960-luvun lopulla tyhjenevinä kylinä. Näitä seurauksia tutkittiin sekä kaupungeissa että maaseudulla (esim. Tauriainen ja Koivula 1973; Granberg 1978; Ahponen & Järvelä 1983). Erityisesti kylätutkimus voimistui Suomessa ja 1970-luvulla niitä tehtiin kymmeniä, ellei satoja.

Kylätutkimusta tehtiin aluetutkimuksen, suunnittelun, toimintatutkimuksen ja rakennemuutoksen näkökulmista sekä erilaisista teoreettisista lähtökohdista käsin. Lauri Kuukasjärven mukaan 1970-luvun kylätutkimukset jakautuivat regionalistiseen paradigmaan (maantieteessä esimerkiksi Oulun yliopiston Uuno Varjo), suunnitteluparadigmaan, (esim. Helsingin yliopiston Mauno Kosonen ja Pertti Vuorela), Gebhardtilaiseen paradigmaan (esim. Tampereen yliopiston Lauri Hautamäki ja Sauli Rouhinen) ja demokraattiseen paradigmaan (esim. Joensuun yliopiston Jukka Oksa ja Pertti Rannikko). Tiennäyttäjänä monille kylätutkimuksille toimi sosiologi Tapani Valkosen johtama Ristiina-tutkimus (1963-). Valkosen tapaan oman tieteenalansa teoreettisista lähtökohdista käsin syntyi myös Helsingin yliopiston sosiaalipsykologien Pyhtää-tutkimuserinne. (Kuukasjärvi 1993: 29–42; Räsänen 1993: 18.)

Myös muut kuin kylätutkijat suuntautuivat maaseudulle. Esimerkiksi kylätappelut, korpikommunismi, alkoholin käyttö Suomen maaseudulla ja talonpoikien rooli Lapuan liikkeessä tulivat yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen piiriin (Granberg 2008: 46). Myöhemmin tilanne alkoi muuttua, kun tutkijoiden henkilökohtainen yhteys maaseutuun etääntyi. Maaseutututkimus oli muodonmuutoksen tarpeessa.

Kylätoiminnasta maaseutututkimuksen verkostoon

Tulkitsen seuraavassa maaseutututkimuksen muodonmuutosta kahden viimeisen vuosikymmenen aikana toimijaverkkoteorian avulla. Sen mukaan alkujaan erilliset toimijat rakentavat vaiheittain verkostoa, joka mobilisoituu eli alkaa toimia yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Näin verkosto muuttaa toiminnan kenttää ja muuttuu itse yhdeksi toimijaksi. Michel Callon nimittää tätä prosessia translaatiosykliksi. (Callon 1986.)

Suomen nykyisen maaseutututkimuksen muodostumisessa hahmotan kolme translaatiosykliä. Ensimmäinen niistä synnytti kylätoiminnan, toinen perusti maaseutupolitiikan ja kolmas vahvisti maaseutututkimusta eriyttämällä sen omaksi tieteenalakseksi. Kaikki kolme vaihetta toivat verkostoon uusia toimijoita ja tulkitsivat todellisuutta uusien käsitteiden avulla ja mobilisoituivat omaksumansa käsityksen mukaiseen toimintaan.

Ensimmäinen translaatiosykli synnytti kylätoiminnan

Toimintasuuntautunut Kylätutkimus 76 poikkesi muista kylätutkimuksista. Aluetieteilijä Lauri Hautamäen johtama projekti kannusti kyläläisiä toimimaan kylänsä kehittämiseksi. Näin saatiinkin alkuun uskottoman mittavaksi paisunut kylätoiminta. (Hautamäki 1989: 22.)

Toimintatutkimus käänsi päälaelleen kehittämisen ajatuksen. Kehittäminen oli ollut pääsääntöisesti ylhäältä alaspäin suunnattua resurssien jakamista. Nyt omaksuttiin osallistuva kehittäminen, jossa kehittämisen kohteet olivat itse aktiivisesti mukana toiminnassa. Aineellisten hyötyjen lisäksi tapahtui ”voimaannuttamista”, kun kyläläiset ja kylä kollektiiveina alkoivat suunnitella tulevaisuuttaan ja reagoida kehityksen vinoumiin. Marko Nousiainen (2009) mukaan osallistuvan kehittämisen ideaa oli kehitelty eri yhteyksissä, mm. kehitysmaapolitiikassa ja jo aiemmin presidentti Johnsonin 1960-luvulla käynnistämässä sodassa köyhyyttä vastaan, missä pyrittiin parantamaan Yhdysvaltain slummien oloja.

Kylätoiminnassa kohtasivat toisensa *yliopistotutkijat ja opiskelijat, kyläläiset ja Suomen Kunnallisliitto*.

Kylätoimikuntia perustettiin kymmenessä vuodessa (1976–1987) 2200 kylään. Esimerkiksi Pohjois-Karjalan alueella kymmenissä kylissä hankittiin rakennusmaata kylän asukkaille, peruskorjattiin kouluja, puolustettiin kyläkauppaa ja postin palveluja, elvytettiin pienteollisuusyrityksiä ja järjestettiin kesäjuhlia (Hautamäki 1989).

Toinen translaatiosykli käynnisti ohjelmallisen maaseutupolitiikan

Kylätoiminta saavutti huomattavia tuloksia pienillä resursseilla. Seuraava sykli johti *valtion* maaseutupolitiikan käynnistämiseen. Tuula Isosuo (2000: 59) on kutsunut tätä 1980-luvun vaihetta osuvasti maaseutupolitiikan ”retoriseksi kaudeksi”. Silloin määriteltiin, mitä on maaseutu¹, mitä on maaseutupolitiikka ja miten se eroaa maatalouspolitiikasta ja aluepolitiikasta. Lopulta saatiin valtion rahoitusta maaseutupolitiikan ohjelman käynnistämiseen. Usko valtioon ja suunnitteluun oli tuolloin voimakasta. Poliittikkaa hahmotteli alkuun *Maaseudun suunnittelun seura*. Vuonna 1972 perustettuun seuraan kuului sekä akateemisia tutkijoita että virkamiehiä, jotka uskoivat maaseudun kehittämiseen valtion ja suunnittelun avulla. Nämä piirteet siirtyivät myös maaseutupolitiikkaan, josta tuli ”ohjelmaperusteista” eli toinen toistaan seuraavien ohjelmien, niiden toteutuksen ja toteutumisarvioiden prosessi. (Csité & Granberg 2003: 76.)

Varsinaisena syykkeenä maaseutupolitiikalle toimi *Euroopan Neuvoston* käynnistämä Elävä maaseutu-kampanja 1987–88, jonka jatkona Suomeen syntyi kolmivuotinen maaseudun kehittämisprojekti. Sen aikana maaseutupolitiikka alkoi saada käyttöönsä resursseja ja rahaa voitiin jakaa kehittämishankkeisiin. (Isosuo 2000: 52.) Maaseutupolitiikan tehtäviksi nähtiin maaseudun elinkeinojen uudistaminen, palveluverkkojen toimivuuden vahvistaminen, maaseudun asuin ympäristön laadun ja yhdyskuntarakenteen kehittäminen ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö.

¹ Maaseudun käsite lukittiin vuonna 1983 alle 500 asukkaan taajamista ja haja-asutuksesta koostuvaksi alueeksi (OECD 1988). Maaseutupolitiikan käsitettä määriteltiin ensimmäisen kerran vuonna 1986 aluepolitiikkatoimikunnassa, jonka mukaan tehtävänä oli riittävän asutuksen säilyttäminen kylissä (KM 1986:6; käsitteenmäärittelystä ks. Csité&Granberg 2003: 70–75).

Kolmas translaatiosykli johti monitieteiseen maaseutututkimukseen

Kolmas sykli merkitsi ohjelmallisen maaseutupolitiikan kasvua, mutta johti ennen kaikkea suomalaisen maaseutututkimuksen verkoston läpimurtoon. Maaseutupolitiikka muotoutui aluksi monitasoiseksi verkostoksi ja sai uutta voimaa Suomen liittyessä *Euroopan unioniin*. Euroopan unioni oli ottanut käyttöön LEADER-ohjelman 1992. Malcolm Moseleyn mukaan ohjelma syntyi, koska alettiin ymmärtää, että Euroopan maaseudun diversiteetti edellytti uudenlaista politiikkaa kapea-alaisen maatalouspolitiikan täydentäjäksi. (Moseley 2003: 11; Hyryläinen & Rannikko 2000: 17.)

Tänä aikana yliopistokentälle syntyivät myös uudenlaiset instituutit. Niiden voimin luotiin vähitellen maaseutututkimuksen *yliopistoverkosto* ja alalle tuli runsaasti eri aloilta valmistuneita nuoria maistereita. Kehittämistyön johtoajatukseksi tuli ”maaseudun kolmas tie” (Katajamäki & Kaikkonen 1991) ja tutkimuksen kohteeksi ”uusi maaseutu”. Se viittasi maatalousmaaseudun väistymiseen, maatalouden ja paikallisyhteisöjen vähentyneeseen merkitykseen, eri maaseutualueiden erilaisuuteen, verkostojen merkityksen kasvuun ja siihen, miten ihmisen suhde luontoon ja eläimiin voi olla monenlainen.

Rajankäyntiä tutkimuksen ja kehittämisen välillä

Maaseutupolitiikan ja tutkimuksen kehitys on ollut vuorovaikutteinen prosessi. Poliitiikkaa käynnistettäessä rajautui ja rajattiin osa tutkijoista sen ulkopuolelle. Esimerkiksi kylätoiminnan käynnistänyt professori Hautamäki jättäytyi pois. Hautamäen turhautumisen syyksi on sanottu, että hänen ehdotuksensa olivat liian radikaaleja mennäkseen läpi (Uusitalo 2009: 46–47). Ulkopuolelle rajattiin myös Westermarck-seuras- sa kokoontuneet 1980-luvun kriittiset ja teoreettisesti suuntautuneet maaseutututkijat² (emt. 1993: 83).

Tutkimustyö oli 20 vuotta sitten tucalassa tilan-

² Maaseutupolitiikan johtava virkamies, Eero Uusitalo muistelee jälkeempään, että nämä ”marxilaiset yhteiskuntatieteilijät – – tihrutivat maaseudun muutosta maatalous-teollisen kompleksin kautta – – Maaseudun kehittäjien joukossa heitä ei ole ollut.” (Uusitalo 2009: 21) Väite on omituinen, sillä marxilaisittain suuntautuneita opiskelijoita ja tutkijoita oli maaseudun kehittämisessä mukana alusta alkaen, jo kylätoiminnan vaiheessa.

teessa, sillä uusissa instituuteissa oli vähän meritoitu- neita tutkijoita, yliopisto-opetuksella ei ollut pysyvää pohjaa eikä maaseutupolitiikka rahoittanut kuin kehittämisprojekteja. Kun Helsingin yliopistoon oltiin 20 vuotta sitten perustamassa Ruralia-instituutin edeltäjää, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskusta (MAKES), palloteltiin sen tehtävää sekä kehittämisen ja tutkimuksen että maatalouden ja maaseudun välillä. Lopulta laitos perustettiin maaseutua varten ja tutkimus hyväksyttiin olennaiseksi osaksi sen toimintaa. (Henttinen 2009: 232; Siiskonen 1994: 23–24.) Maaseutupolitiikan johdossa tutkimusta pidettiin sinänsä tarpeellisena, mutta tutkimuksen ”oli tuotettava tarpeellista tietoa maaseudun kehittämiseen ja esitettävä konkreettisia toimenpide-ehdotuksia” (Uusitalo 1993: 83). Teoreettista pohdiskelua ei sellaiseksi koettu. Käytännössä rajanveto tarpeellisen ja tarpeet- toman tutkimuksen välillä vaihteli, mikä näkyi siinäkin, että Maaseutupolitiikan rahoittaman tutkimuk- sen painopistealoihin lisättiin vuonna 1993 ”Maaseudun yhteiskunnallisen aseman muutos”. Tämä määrittäminen salli rahoituksen peruskysymyksiin paneutuvalle maaseutututkimukselle, jolla ei ollut välittömiä sovellutuksia.

Laajeneva tutkijapiiri käynnisti tutkimusta uusilta kulttuurin, ympäristökysymysten, maaseutuolinkien, yrittäjyyden ja politiikan alueilta. Myös ns. ”kehittämistyölle hyödytön akateeminen perustutkimus” jatkui ja monet väitöskirjaprojektit saivat osara- hoituksen maaseutupoliittisista määrärahoista. Muulla rahoituksella tutkittiin Jyväskylän, Joensuun ja Helsingin yliopistoissa mm. hajonneen Neuvostoliiton maaseutua Baltiassa ja Karjalassa. Yksi hienoimista tuon ajan suomalaisista tutkimuksista olikin Ilkka Alasen tutkimusryhmän työ virolaisen Kanepin kolhoosin hajoamisesta (Alanen ym. 2001).

1990-luvulla tutkijoiden oma aktiivisuus vahvisti maaseutututkimuksen asemaa sekä kehittämispolitiikan kentällä että yliopistoissa. Tutkimuksen rinnalle syntyi opetusta Rural Studies -opetuksen käynnistyes- sä vuonna 2002. Silloin hyväksyttiin myös ensimmäiset opiskelijat alan opintoihin. Seuraavana vuonna perustettiin Vaasan yliopistoon ensimmäinen kaikkiaan yhdeksästä maaseutuprofessorista, joihin allekirjoittaneenkin virka kuuluu. Millainen sitten on seuraavan vuosikymmenen haaste maaseutu- tutkimukselle?

Uudet haasteet ja maaseutututkimuksen tarve

2010-luvun maaseutu on aivan erilainen kuin se oli 1990-luvulla. Turistien ja mökkiläisten määrä on edelleen kasvussa, maahanmuuttajat ja ulkomainen työvoima ovat tulleet Suomen maaseudulle, maatalouden tuotantojärjestelmät uudistuvat energiantuotannon kasvaessa ja perheviljelmäjärjestelmän väistyessä tehokkaampien tuotantomuotojen tieltä. 1970-luvulla maaseutu etsi suuren muuttoaallon jälkeensä uutta yhteisöllisyyttä. 1990-luvulla toteutettu maaseutupolitiikka suuntautui yhteisöjen sijaan paikalliseen elinkeinotoimintaan ja sen kehitystä tukevien verkostojen rakentamiseen. Tuon kauden alussa maaseutupolitiikka tunnisti vain kapean, käytännöllisiin kehittämissuunnitelmiin suuntautuneen tutkimuksen tarpeen. Käytännön kehittäminen voi kuitenkin onnistua vain, jos tunnustetaan myös maaseutuun vaikuttavat yhteiskunnalliset muutosprosessit ja niiden taustalla olevat voimat. Tässä mielessä kannattaa palata Pitirim Sorokinin nostamaan kysymykseen maaseudun ja kaupungin suhteesta ja vuorovaikutuksesta.

Kaksi vuotta sitten (2007) koettiin globaali ruokakriisi, viljanhintojen äkillinen nousu ja sitä seuranneet mellakat kymmenien kehitysmaiden kaupungeissa. Tämä oli varoittava merkki epävarmuudesta, johon olemme joutumassa ehtyvien energiavarojen, vapautuneen maailmankaupan ja muuttuvan ilmastolon oloissa. Lähivuosina juuri ilmastomuutoksen pelko näyttää ajavan ihmiskuntaa kohti radikaaleja ympäristöpoliittisia ratkaisuja ja moraalisia uudelleenarvioita. Kaikesta päätellen suomalaisetkin yritykset tulevat muokkaamaan perin pohjin strategioitaan. Kansalaisjärjestöt ja politiikan toimijat puolestaan uusivat toimintatapojaan ja ohjelmiaan. Myös kaupunkien päättäjät tulevat huomaamaan, ettei ruoan saanti ole kaikissa tilanteissa turvattua.

Tässä muutoksessa maaseudun asema on aivan toinen kuin kaupungin, sillä maaseutu on elollisen luonnon kasvupaikka. Siksi maaseutu ja kaupunki tuskin sulavat toisiinsa, niin kuin Sorokin arveli rurbanisatio-teoriassaan ”sähkön, auton ja radion aikakaudella” käyvän.

Maaseudulle tarjotaan taas uutta roolia ruoantuotannon rinnalle. 1990-luvulla uudeksi rooliksi oli tullut lomailun ja matkailun mahdollistaminen kaupun-

kilaisille. Nyt maaseutu saa huomata olevansa myös ekosysteemin ylläpitäjä. Maaseutu on siis muun ohella tila, jossa ekosysteemi tuottaa erilaisia ihmiskunnalle välttämättömiä palveluja. 2010-luvun yhteiskuntatieteellisen maaseutututkimuksen keskeinen haaste on ymmärtää, mitä tämä seikka merkitsee ilmastomuutoksen aikakaudella.

LÄHTEET

- Ahponen, Pirkko-Liisa & Järvelä, Marja 1983. Maalta kaupunkiin, pientalolta tehtaaseen. Tehdastyöläisten elämäntavan muutos. WSOY, Juva.
- Alanen, Ilkka 1991. Miten teoretisoida maatalouden pientuotantoa. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research*, Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Alanen, Ilkka, Nikula, Jouko, Pöder, Helvi & Ruitsoo, Rein (toim.) 2001. Decollectivisation, Destruction and Disillusionment. A community study in Southern Estonia. Ashgate, Aldershot.
- Buttel, Frederick H., Larson, Olaf F. & Gillespie, Gilbert W. jr. 1990. *The Sociology of Agriculture*. Greenwood Press, Connecticut.
- Callon, Michel 1986. Some elements of a sociology of translation: domestication of the scallops and the fishermen of St Bireuc Bay. Teoksessa: John Law (toim.). *Power, action and belief: a new sociology of knowledge?* Routledge, London. 196–223.
- Cloke, Paul, Marsden, Terry & Mooney, Patrick (toim.) 2006. *Handbook of Rural Studies*. SAGE, London.
- Csire, Andras & Granberg, Leo 2003. From Village Action to the Finnish Rural Policy Network. Teoksessa: Andersson, Kjell, Eklund, Erland, Granberg, Leo & Marsden, Terry. *Rural Development as Policy and Practice*. SSKH Skrifter 16, University of Helsinki. 67–87.
- Granberg, Leo 1976. Maatalouskriisin selittämisestä. *Sosiologia* 13(5–6): 207–215.
- Granberg, Leo 2008. Tilattoman väestön kysymyksestä maaseudun kehittämiseen. Teoksessa: Kurki, Sami & Kaipainen, Riitta (toim.). *Tieteestä tekoja*. Ruralia-instituutti Julkaisuja 14. 43–66.
- Granberg, Leo & Kovách, Imre (toim.) 1998. *Actors on the Changing European Countryside*. Institute for Political Science, Hungarian Academy of Sciences. Budapest.
- Hautamäki, Lauri 1989. Elävä kylä, elävä kotiseutu, elävä Suomi. *Kyläasiain neuvottelukunta, julkaisusarja A2/89*.
- Henttinen, Annastiina 2009. Maaseutu politiikan tantereena. *Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 1988–2008*. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 4/2009, Helsinki.
- Hyyryläinen, Torsti & Rannikko, Pertti (toim.) 2000. *Eurooppalaistu-*

- va maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Vastapaino, Tampere.
- Hyyryläinen, Torsti 2007. Monitieteiset maaseutuopinnot sosiaalisena innovaationa. Teoksessa: Hyyryläinen, Torsti & Uusitalo, Eeva (toim.). Rural Studies verkosto innovatiivisena yliopistokumppanuutena. Rural Studies -koordinaatioyksikkö. Rural Studies julkaisuja 1/2007, Mikkeli. 11–18.
- Hyyryläinen, Torsti 2009. Turning points in Finnish rural studies – from traditional rural research to new rurality studies. *Maaseudun uusi aika* 17(2): 90–94.
- Isoosuo, Tuula 2000. Suomalaisen maaseutupolitiikan vaiheet ja erityispiirteet. Teoksessa: Hyyryläinen, Torsti & Rannikko, Pertti (toim.). Eurooppalaistuva maaseutupolitiikka. Paikalliset toimintaryhmät maaseudun kehittäjinä. Vastapaino, Tampere. 46–59.
- KM 1986:6. Aluepolitiikkatoimikunnan mietintö. Sisäasiainministeriö. Valtion painatuskeskus.
- Kuukasjärvi, Lauri 1993. Maaseutu, tutkimus ja paradigmat – Maantieteellisen maaseutututkimuksen lähestymistavat 1960-luvulta 1990-luvun alkuvuosiin. *Maaseudun uusi aika* 1: 29–47.
- Moseley, Malcolm 2003. *Rural Development, Principles and Practice*. SAGE Publications, London.
- Nousiainen, Marko 2009. Osallistuvan kehittämisen genealogia. Esitelmä Mikkeliissä 4.11.2009.
- OECD. 1988. *New Trends in Rural Policy-Making*. Paris.
- Räsänen, Riitta 1993. Kylä, Yhteisö ja miljöökansatieteen tutkimuskohteina – Katsaus lähestymistapojen historiaan. *Maaseudun uusi aika* 1: 11–28.
- Siiskonen, Pirjo 1994. Maaseudun kehittämistyön opetuksia. *Maaseudun uusi aika* 2(1): 18–24.
- Siiskonen, Pirjo 2008. Ruralia-instituutti – 20 vuotta yliopistollista maaseudun kehittämistä. Teoksessa: Kurki, Sami & Kaipainen, Riitta (toim.). Tieteestä tekoja. Ruralia-instituutti. Julkaisuja 14. 11–42.
- Sorokin, Pitirim A. 1960. *A long journey: the autobiography of Pitirim A. Sorokin*. College and University Press, New Haven, Conn.
- Sorokin, Pitirim A. & Zimmerman, Carle C. 1929. *Principles of Rural-Urban Sociology*. Henry Holt, New York.
- Sorokin, Pitirim A., Zimmerman, Carle C. & Galpin, Charles J. 1932. *A Systematic Source Book In Rural Sociology, Volume III*. The University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Tauriainen, Juhani & Koivula, Samuli 1973. *Maaseudun väestökatalueiden olot ja ongelmat*. SITRA. Sarja B, Helsinki.
- Uusitalo, Eero 1993. Tutkimus ja maaseutupolitiikka. *Maaseudun uusi aika* 1: 78–88.
- Uusitalo, Eero 1994. Maaseutupolitiikan keinot. Elinkeinojen edistäminen maaseudun kehittäjäyhteisöissä. Kunnallissalan kehittämissäätö.
- Uusitalo, Eero 2009. *Maaseutu – väliinputoajasta vastuunkantajaksi*. Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, Mikkeli.
- Valkonen, Tapani 1963. *Teollistuva maalaisyhteisö ja sosiaalinen disorganisaatio*. Helsingin yliopisto. Julkaisematon käsikirjoitus.